

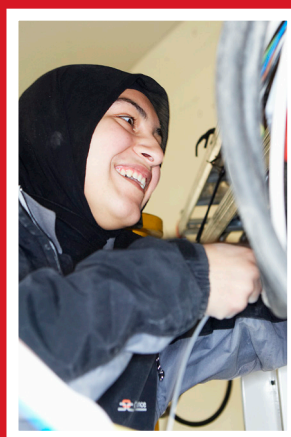
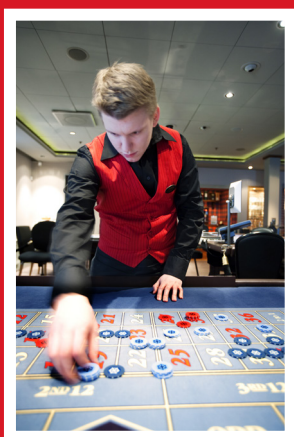

Vi får Sverige att fungera

LOs 30e kongress

Vi får Sverige att fungera

– inledningstext till motioner och utlåtanden
till LOs kongress 17–20 maj 2024

© Landsorganisationen i Sverige 2024

Omslagsfoto: Lars Forsstedt

Grafisk form: LO

Produktion och tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-566-3672-1

LO 24.04 100

Innehåll

Vi får Sverige att fungera4

Vi får Sverige att fungera

– inledningstext till motioner och utlåtanden

LO är en sammanslutning av fackförbund som organiserar Sveriges arbetare. LO-förbundens medlemmar arbetar på byggen och sjukhus, i fabriker och butiker, längs vägar och spår, på bruk och bagerier, på restauranger och i skolor, på arenor och hotell, på äldreboenden och i skogen, på bussar och tåg. Vi får Sverige att fungera varje dag, dygnet runt.

Medlemmar i LO-förbund får makt genom vår förmåga att arbeta tillsammans. Vi är övertygade om att förändring skapas i det gemensamma. Ensam är inte stark. En hög organisationsgrad, när flertalet arbetare på en arbetsplats och i en bransch är med i facket, gör det möjligt att tillsammans förhandla och stärka LO-förbundens medlemmar. Vår gemensamma sammanslutning, LO, gör oss ännu starkare. Tillsammans utgör vi en samlad röst, som part och för att påverka samhället. Det är det som ger facklig styrka.

En samhällsmodell som fungerar – och har återupptäckts internationellt

”It should be for Musk and his company to adapt to a Swedish model that has a record of working well, rather than for the Swedish model to adapt to Musk”. Så skrev brittiska afärstidningen Financial Times 6 december 2023, i början av Teslastrejken. Tidningens ledare menade att ett gott företagarledarskap inte bara handlar om att utmana utan också att inse vad som fungerar och att Teslas VD Elon Musk gör bäst i att anpassa sig till den svenska modellen.

I Sverige omfattas 9 av 10 anställda av kollektivavtal. Kollektivavtalens täckningsgrad har varit stabil på 90 procent de senaste decennierna. Anställda i arbetaryrken täcks av kollektivavtal i högre utsträckning än de som har ett chefs- eller akademiker yrke. Fler kvinnor än män omfattas av kollektivavtal och Norrbotten är det län som har högst täckningsgrad bland privatanställda.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen har visat sig fungera bra för både arbetstagare och arbetsgivare. Modellen har bidragit till att Sverige haft en god ekonomisk tillväxt och vanliga löntagare har fått ökade reallöner och större makt på arbetsplatserna.

LO är en part i denna arbetsmarknadsmodell som får Sverige att fungera. Den svenska kollektivavtalsmodellen bygger på att jämbördiga parter förhandlar om löner och villkor på arbetsmarknaden. Parter, med gemensamma men också skilda intressen, förhandlar fram kompromisser som alla kan leva med och se fördelar med.

Arbetsmarknadens parter har även tagit fram förslag på politiska lösningar på problem som parterna ser på arbetsmarknaden. Dessa förslag har parterna sedan gemensamt drivit gentemot politiken. Under coronapandemin drev parterna fram mer generösa villkor för korttidsarbete. Andra exempel är etableringsjobb och ett bättre system för omställning där parterna gemensamt gick till politiken med förslaget om omställningsstudiestöd. Det här sättet att påverka politiken skapar förutsägbarhet och långsiktigt hållbara lösningar.

Facket är en folkrörelse där medlemmarna, på ett annat sätt än via rösträtten i allmänna val och engagemang i politiken, kan skapa demokratiskt inflytande över regleringarna på arbetsmarknaden och villkoren på jobbet. En stark facklig rörelse bygger demokratin starkare och mer motståndskraftig.

Den svenska modellen består även av en välfärdsmodell med en generell välfärd som fördelas efter behov och finansieras gemensamt. Globalt växer insikten om att gemensam välfärd är en väg till en stark ekonomi och ett robust samhälle. Bra och likvärdig utbildning ger de kunskaper och förmågor som behövs för att kunna ta bra och produktiva jobb. Med ett fungerande skydd vid sjukdom för alla fungerar både arbetsmarknad och samhällsliv bättre. Samhället gynnas av att föräldrar kan jobba samtidigt som de vet att barnen är trygga och får lära sig nya saker i förskola, skola och fritidshem. Äldre med behov av hjälp kan få det från äldreomsorgen och deras vuxna barn kan gå till jobbet utan att oroa sig för sina föräldrar. Välfärden stärker var och ens förmåga att försörja sig själv och styra över sitt liv. Det får både samhället och vanliga löntagares vardag att fungera.

Men samhällsmodellen och fackföreningsrörelsen är under press

Vi är en av de starkaste fackliga rörelserna i världen, men vi är också tillbakapressade. Andelen arbetare som är fackligt anslutna i LO-förbund har minskat under lång tid. Stora samhällsförändringar påverkar LO-förbundens medlemmar och vårt fackliga arbete lokalt, nationellt och internationellt.

Det har växt fram en arbetsmarknad med otrygga jobb. En stor grupp arbetstagare saknar en tillsvidareanställning på heltid och har därmed svårt att försörja sig. De senaste åren har dessutom nya sätt att organisera arbete, som gig- eller plattformsarbete, brett ut sig. De otrygga jobben förskjuter maktbalansen mellan arbetsgivare och arbetstagare och får direkta effekter på arbetsmiljön. Även dessa arbetare behöver ges förutsättningar att organisera sig och täckas av kollektivavtal.

Den generella välfärden är pressad av kostnadskris och dyra marknadslösningar som styr bort från en välfärd efter behov. Under de senaste decennierna har skattesänkningar och utveckling av marknadsmodeller prioriterats framför välfärdsreformer för jämlikhet. Det har lett till ett välfärdsunderskott i form av resursbrist och, på många områden, en välfärd som är splittrad på många aktörer. Offentliga försäkringssystem vid arbetslöshet och sjukdom har försämrats. Tilliten till välfärden har minskat.

Försämrad välfärd är en förklaring till varför Sverige är det land där klyftorna ökat mest i hela västvärlden de senaste decennierna. Välfärdsmodellen hotas av politiska krafter som vill ha en grundtrygghetsmodell med en åtstramad basvälfärd där den som har råd kan betala extra för att få en välfärd av hög kvalitet.

Under senare år har EU ökat sina ambitioner på det sociala området vilket LO i grunden välkomnar, men EU-institutioner och politiker som inte respekterar den svenska arbetsmarknadsmodellen är en utmaning för svensk fackföreningsrörelse. LO tror på det europeiska samarbetet. En öppen och fungerande europeisk marknad är viktig för jobben i den svenska industrin och i förlängningen för den svenska välfärden. Men EUs regler är ofta detaljerade och bygger på att varje enskild arbetstagare ska ges rättigheter i lag. I ett land som Sverige, där fack och arbetsgivare reglerar arbetsmarknaden med kollektivavtal, blir det ett problem. På välfärdsområdet har EU-regler använts som argument för åtstramningar och privatiseringar.

Efter decennier av aggressiv nyliberalism sveper nu en auktoritär våg över världen. För första gången på över två årtionden har världen fler auktoritära styren än demokratier. Det finns ett starkt samband mellan attacker mot demokratin och attacker mot fackliga rättigheter. Vi ser en ökning av regeringar som far med osanning eller felaktig information. I

Sverige har vi en regering som samarbetar med, och är helt beroende av, ett fackföreningsfientligt parti med rötterna i fascismen.

Grupp ställs mot grupp när världens folk tvärtom skulle behöva samlas för att ta sig an klimatkrisen. Klimatomställningen kräver en strukturomvandling, av arbetsmarknaden och av hur samhällets organiseras. Jobb kommer försvinna eller förändras och nya jobb kommer växa fram. Sverige har tidigare förmått ligga i framkant vid strukturomvandlingar och har, som land, vunnit på det. När jobb har försvunnit eller förändrats, har arbetstagarens inkomst skyddats genom arbetslöshetsförsäkring och arbetstagaren rustats till ett nytt jobb via arbetsmarknadsutbildning. I dagens samhälle med ökade klyftor, svagare trygghetssystem och nedrustad arbetsmarknadsutbildning saknas den trygghet som behövs för att klimatomställningen ska accepteras av LO-förbundens medlemmar.

Utvecklingen är oroande men går att vända. Vi har gjort det förr. Motkraften är en starkare och modigare facklig och politisk arbetarrörelse.

LOs roll är viktig

LO har haft en nyckelroll i bygget av den svenska modellen, både som part på arbetsmarknaden och som politisk kraft. Det ska vi fortsätta ha. Vi har tillsammans bidragit till att Sverige gått från ett fattigt land till ett av världens rikaste.

LOs uppgift är, enligt stadgarna, att leda och samordna LOs och förbundens strävanden att tillvarata arbetstagarnas intressen på arbetsmarknaden och inom näringslivet. LO ska verka för en samhällsutveckling på grundval av politisk, social och ekonomisk demokrati präglad av jämlikhet och en feministisk grundsyn. LO ska driva på för höjda reallöner och trygga jobb och för ett bättre liv för Sveriges arbetare. LOs roll bygger på att förbunden avstår en del av sin makt till förmån för den gemensamma nivån. Gemensamt, genom LO, kan vår rörelse vinna framgångar på områden som ett enskilt förbund inte kan klara av själv.

En grundläggande uppgift för LO är att hålla ordning på gränserna mellan förbunden. LO-förbund ska inte konkurrera med varandra om samma arbetare och avtalsområden. Tydliga gränser mellan förbundens avtalsområden är också en förutsättning för konkurrensneutralitet och att arbetsgivaren inte kan välja kollektivavtal. På denna kongress ska vi anta en uppdaterad organisationsplan anpassad till en förändrad arbetsmarknad. Genom att följa organisationsplanen kan vi rikta vår kraft utåt mot våra motparter i stället för att fastna i interna stridigheter. Så skapar vi också en god grund för samverkan mellan LO-förbunden.

Att fastställa en organisationsplan kräver en stark facklig rörelse som har förmåga till självdisciplinering och en bred insikt om vinsterna med att vi inom fackföreningsrörelsen själva beslutar om avtals- och organisationsgränser. Med den nya organisationsplanen ger vi oss själva förutsättningar att behålla den fackliga makten över dessa frågor. När vi självständigt lyckas reglera arbetsmarknaden tillsammans med arbetsgivarna blir vi även starkare som opinionsbildare och kravställare gentemot politiken och i debatten.

En viktig uppgift för LO är att påverka politiken. Syftet är att åstadkomma förändringar som gagnar arbetare och ligger i linje med kraven från LO-förbundens medlemmar. Ett bättre liv för Sveriges arbetare kräver generell välfärd, med tidiga insatser och starka skyddsnät, en bra bostad och fungerande infrastruktur, men också möjligheter att under hela livet delta och utveckla civilsamhälle och föreningsliv där vi bor och lever. Det behövs satsningar på folkbildning, kultur och folkhälsa.

LO påverkar politiken genom facklig-politiskt samverkan med Socialdemokraterna samt genom opinionsbildning och politiskt påverkansarbete. Facklig-politisk samverkan är en långsiktig och kontinuerlig samverkan mellan LO och Socialdemokraterna. Det innebär att vi med utgångspunkt i vår gemensamma ideologi utvecklar och kommer med nya förslag på hur samhället ska förändras och förbättras.

LO har även ett internationellt uppdrag med målet att arbetstagare på den globala arbetsmarknaden ska omfattas av grundläggande fackliga rättigheter och få en större del av den globaliserade ekonomins mervärde.

LO behöver utvecklas

För att bli bättre på att påverka viktiga frågor i LO-förbundens medlemmars vardag behöver vår rörelse utvecklas. LO-förbunden behöver organisera fler. En ökad organisationsgrad gynnar fackföreningsrörelsen i sig. Det krävs också för att balansera arbetsgivarnas makt och för att LO-förbunden ska kunna företräda arbetare i Sverige när vi förhandlar och tecknar kollektivavtal. Detta är avgörande för att den svenska modellen fortsatt ska kunna existera.

På förra kongressen diskuterades att förbunden behöver samarbeta bättre inom LO. LOs styrelse har tillsatt utredningen Nya tvärfackliga löften, NTL-utredningen, som har i uppdrag att genomföra en översyn av LOs roll som part på arbetsmarknaden, samordnare av LO-förbunden och samlande kraft för den fackliga delen av arbetarrörelsen.

NTL-utredningen utreder hur LOs roll kan anpassas till dagens arbetsmarknad, det parlamentariska läget och LOs nuvarande struktur. En ny förutsättning på dagens arbetsmarknad är att Svenskt Näringsliv skapat sig både vilja och mandat att lösa viktiga frågor i förhandlingar på centralorganisationsnivå. Dagens parlamentariska läge innebär att de traditionella blocken i svensk politik har svårt att få egna majoriteter i riksdagen. LO har gjort bedömningen att parterna behöver ta ett större ansvar för att åstadkomma viktiga strukturreformer på arbetsmarknaden.

Utredningen ska analysera i vilken grad det går att reglera fler delar av arbetsmarknaden med kollektivavtal, till exempel yrkesutbildningar som regleras mellan parterna i våra nordiska grannländer. Syftet är att skapa stabilare spelregler på arbetsmarknaden utan tvära politiska kast och undvika stel lagstiftning på områden som lämpar sig bättre för kollektivavtal. Inom ramen för NTL-utredningen görs även ett arbete om lönepolitik och möjligheten att använda den gemensamma styrkan inom LO för att höja de lägsta nivåerna när det gäller villkorsnivåer i förbundsavtalen. Kollektivavtalen på olika områden måste hänga ihop. Det kan inte vara så stora skillnader som det har blivit.

Det finns flera områden där politiken fortsatt ska ha huvudansvar och där LO vill påverka politiken för att gagna LO-förbundens medlemmar och en samhällsutveckling mot ökad jämlikhet och jämställdhet. Det handlar till exempel om ekonomisk politik, klimatpolitik, näringspolitik och bostadspolitik. Det handlar också om den generella välfärden och ett starkt lagstadgat försäkringsskydd som finansieras solidariskt och omfattar alla.

LO-förbundens kollektivavtalade försäkringar ska vara ett komplement. Det finns en risk att staten försämrar de lagstadgade försäkringarna så de endast blir ett grundskydd och överlåter till parterna eller individen att försäkra individernas inkomst. Förbättringar i avtalsförsäkringar finansieras av löneutrymmet och det betyder att LO-kollektivet, som har en högre risk att bli sjuka eller arbetslösa, får avsätta mer än vad till exempel tjänstemän

behöver. Den riskutjämning som en generell välfärd står för är avgörande för att skapa ett jämlikt samhälle som fungerar och håller ihop.

Nu håller LO sin 30e kongress. 250 ombud ska tillsammans fatta beslut om allt från LOs ekonomi till den internationella verksamheten. Det är en enorm kraft i att samla företrädare från samtliga LO-förbund. LOs styrelse ser fram emot bra diskussioner, debatter och beslut.

Vi får Sverige att fungera

– det är temat för LOs 30e ordinarie kongress.

Vi arbetar över hela landet. Vi arbetar alla tider på dygnet, alla dagar om året. I fabriker, skolor och affärer. På järnvägar, hotell och sjukhus. På bruk, boenden och bagerier. Överallt arbetar vi och får Sverige att fungera.

Men Sverige skulle kunna fungera bättre för oss. Vara jämlikare och rättvisare. Därför samlar LO Sveriges arbetare och driver på för högre löner, tryggare jobb och bättre liv. Ensam är aldrig stark. Det är tillsammans vår röst blir stark, både som part på arbetsmarknaden och som aktör i samhället. Det är facklig styrka.

Hela 280 motioner ska kongressen behandla. Här finns kloka, modiga och nytänkande förslag på hur LO kan bidra till ett rättvist Sverige där arbetare kan leva ett gott liv. Självklart ska LO vara med och forma framtidens arbetsmarknad och samhälle. Det är ju vi som får Sverige att fungera.